Uitgave van de vereniging
Molenvrienden Land van Cuijk

DE MOLENVRIEND

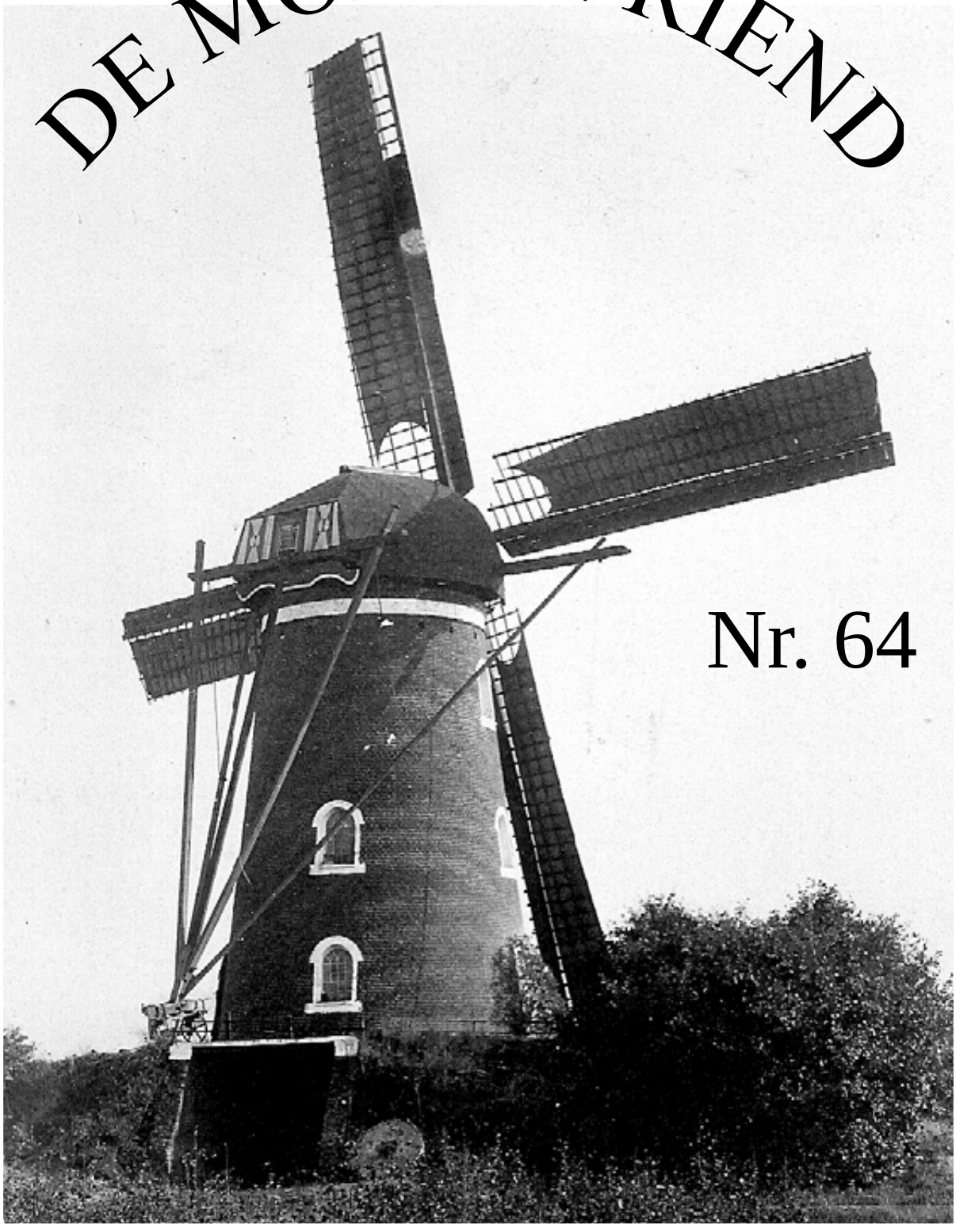

Nr. 64

VERENIGING MOLENVRIENDEN LAND VAN CUIJK

Molenvereniging in het Land van Cuijk en Noord-Limburg
www.molenvrienden.nl

BESTUUR

VOORZITTER	Mari Goossens	D. Boutsstraat 25
	Tel. 0485-573815	5831 VN BOXMEER
SECRETARIS	Walter Cornelissen	Park 8
	Tel. 0485-478818	5446 PH WANROIJ
	Fax 0842-110623	E-mail: molenvrienden@home.nl
PENNINGMEESTER	Frits Harteman	Bilderbeekstraat 23
	Tel. 0485-572271	5831 CW BOXMEER
BESTUURSLEDEN	Peter Pouwels	Vijverweg 6
	Tel. 024-3974266	6562 ZL GROESBEEK
LEDENADMINISTRATIE	Tel. 0485-322460	Park 8
	Fax 0842-110623	5446 PH WANROIJ
	GIRONUMMER: 4008385 *onder vermelding adres penningmeester*	
MOLENARCHIEF LAND VAN CUIJK	Hans Heijs	Steenstraat 85A
	Tel. 0485-577330	5831 JC BOXMEER
	Eenieder kan na afspraak het archief raadplegen	

DE MOLENVRIEND 64

Colofon

Jaargang 24, nummer 3, oktober 2008
Lijfblad van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk, opgericht in 1984.
De Molenvriend wordt gratis toegezonden aan de leden van de vereniging. De contributie hiervoor is € 10,--. Aanmelding kan geschieden door het bewuste bedrag te storten op de girorekening van de vereniging. De Molenvriend is een advertentiemedium. Prijs losse nummers € 1,50.
ISSN 1384 8526

REDACTIE *Harry Daverveld* *Pierre Gielen*
Mari Goossens *Frits Harteman*
Peter Simons *Marko Sturm*
Paul Verheijen

REDACTIEADRES *D. Boutsstraat 25* *5831 VN BOXMEER*
e-mail: mjfagoossens01@hetnet.nl
De Erica 2 *5831 RX BOXMEER*
e-mail: j.m.sturm@alumnus.utwente.nl

VERDER WERKTE(N) MEE *Theo van Bergen, Huub van Est en Rob Snel*

ILLUSTRATIES *Theo van Bergen, Harry Daverveld, Huub van Est, Pierre Gielen, Mari Goossens en Rob Snel*

VOORPAGINA Een archieffoto van de Heimolen te Sint-Hubert

In dit nummer

pagina 2 **Colofon**
pagina 3 **In dit nummer**
Van de redactie
pagina 4 **Mededelingen van het bestuur**
pagina 4 **Oeffelt vogelvrij**
door: Rob Snel
pagina 5 **www.molenvrienden.nl**
over de nieuwe website van de vereniging
door: Pierre Gielen
pagina 7 **Draaiende wieken, zeilende schepen**
wat zijn de overeenkomsten in de ontwikkeling van zeilschepen en windmolens?
door: Rob Snel
pagina 10 **De Gerarda**
de geschiedenis van een molen met vijf levens
door: Huub van Est
pagina 12 **Korte geschiedenis van de Hapse molens**
door: Theo van Bergen
pagina 15 **De geschiedenis van de Lindense molen te Katwijk**
door: Rob Snel
pagina 18 **De molenbiotoop**
de actuele situatie van de biotoop van de Heimolen te Sint-Hubert
door: Mari Goossens en Marko Sturm
pagina 20 **Molenpoëzie**
pagina 21 **Voorjaarsexcursie Noord-Holland**
door: Rob Snel
pagina 23 **Aan de licht**
een molenaar stelt zich voor...
door: Pierre Gielen
pagina 24 **Molens in de regio**
de stand van zaken omtrent de molens in de regio
door: Mari Goossens en Marko Sturm

Van de redactie

Aan de binnenkant van de omslag prijkt bovenaan weer een internetadres! Informatie over onze vereniging en de molens in de regio is weer on-line te vinden, en wel onder het gemakkelijk te onthouden adres www.molenvrienden.nl. Ons nieuwe lid Pierre Gielen is de drijvende kracht achter deze webstek. Verder zal hij ook meewerken aan ons tijdschrift “De Molenvriend”. Meer informatie over de website staat in dit nummer, verder stelt hij zich voor in de rubriek “Aan de licht”.

Verder hebben we diverse bijdragen ontvangen over de geschiedenis van de molens in onze regio. De lezers die meer geïnteresseerd zijn in de techniek van de windmolen, willen we in het bijzonder wijzen op het artikel van Rob Snel over de overeenkomsten in de techniek van zeilschepen en windmolens.

Namens de redactie wens ik iedereen veel leesplezier.

Marko Sturm

Mededelingen van het bestuur

Na het verschijnen van de laatste Molenvriend is ook het bestuur aan het zomerreces begonnen. Vanuit het bestuur is het dan ook zeer rustig geweest, er zijn geen spectaculaire dingen gebeurd. Ook op de molens in de regio is het zeer rustig. Van de meeste molenaars hebben wij een donatie terug ontvangen in verband met de subsidie van de Hollandsche Molen, waarvoor allen onze hartelijke dank. Het plan om publicatieborden bij de molens in Noord-Limburg te plaatsen is inmiddels terzijde geschoven, mocht dit nog actueel worden dan zijn de plannen snel op te pakken. Inmiddels heeft het bestuur weer vergaderd en de lijnen voor de komende tijd uitgezet. In de planning ligt om de molenaarsvergadering te koppelen aan de cursus touwsplitsen in oktober, de plannen zijn nog pril en er is nog te weinig over te zeggen. In de molenaarsvergadering zal er een voorstel komen om te gaan denken over een kortere naam voor onze vereniging die op alle molens in onze regio betrekking heeft. Ideeën hiervoor zijn altijd welkom bij het bestuur. Op het digitale vlak gaat het weer de goede kant op. Ons nieuwe lid Pierre Gielen uit Boxmeer is gestart met een nieuwe website voor onze vereniging, hij heeft al een flink stuk klaar. Pierre heeft hierover een toelichting geschreven, die u kunt lezen in dit nummer van de Molenvriend. Wil je alvast de website bekijken dan kan dat op www.molenvrienden.nl. Ook is er weer eens feest op een molen en wel op de Martinus in Beugen die zijn 140-jarig bestaan viert op zondag 14 september met een dagvullend programma voor groot en klein. Heren mulders en Stichting molens Gemeente Boxmeer namens het bestuur van harte proficiat.

Walter Cornelissen, secretaris

Oeffelt vogelvrij

Nog in het vroege voorjaar werden de leerling-molenaars op de molen “De Vooruitgang” in Oeffelt aan het werk gezet om de molen vrij van vogels en nesten te houden.

In het vroege voorjaar is het belangrijk de molen vrij te houden van broedende vogels. De hoeveelheid rommel die door de vogels de molenkap wordt binnengesleept is enorm. Een geliefd broedplekje voor de vogels is de kruivloer. Kraaien en duiven zijn de grootste lastposten, ze vinden altijd wel weer een gaatje waardoor ze de molen weer in hun bezit kunnen nemen. Kraaiennesten worden voornamelijk samengesteld uit takken, je vraagt je soms af hoe ze deze naar binnen hebben gekregen. Ruim je zo’n nest op en gooi je de takken naar buiten, moet je niet verbaasd zijn als ze, na een paar dagen, het allemaal weer in het nest verwerkt hebben. Vooral deze takken kunnen het kruien ernstig belemmeren of zelfs onmogelijk maken. Alvorens de molen gereed te maken, controleren we of het kruiwerk onbelemmerd kan functioneren. Beter is natuurlijk om te voorkomen dat het gevogelte in de molen kan komen. De opdracht van Theo van Bergen luidde dan ook: zorg dat er geen vogels meer kunnen nestelen in de kap. Gewapend met hamer, tang, krammen en een rol fijn kippengaas zijn Aart en ik, onder toezicht van Theo, gestart met het vogelvrij maken van de kap. Door steeds een roostervloerdeel uit te nemen, konden we een mal van gaas knippen, die precies tussen de voeghouten en de roosterhouten paste. Het gaas werd vast gekramd en aan de buitenzijde omgebogen om de keerkuip heen. Theo was tevreden, maar we waren natuurlijk erg benieuwd of het ook afdoende was. De week daarop zat er toch nog weer een duif te broeden, er moest dus nog een gaatje zijn. Na grondig onderzoek bleek dat de duif via de windpeluw naar binnen was gekomen, daar zat een opening in het oude gaas. We hebben direct haar woning onbewoonbaar verklaard, het nest verwijderd en alsnog het euvel verholpen. Tot op heden hebben we geen bezoek meer gehad van onze gevederde vrienden, dus: project geslaagd.

Rob Snel

www.molenvrienden.nl

Nieuwe website klaar voor interactie

Wat hebben de molenvrienden zoal in huis? Op welke molens in de regio zijn zij actief? Wanneer draaien ze? Welke evenementen staan er op stapel? Bij wie kan ik terecht met vragen? De oplossing is vanaf nu te vinden op de nieuwe website: www.molenvrienden.nl.

Molenvrienden.nl is een interactieve site, waar bezoekers veel informatie kunnen vinden, maar ook zelf berichten kunnen achterlaten in het forum of het gastenboek. En zeker niet onbelangrijk: ze kunnen zich aanmelden als lid.

Het meest in het oog springend op molenvrienden.nl is echter de mogelijkheid om de molens in 3D te bekijken. Telkens als een pagina van de site wordt geladen, verschijnt bovenaan een willekeurige foto van één van de molens in het Land van Cuijk en Noord-Limburg. Door op die foto te klikken, beland je op een pagina met meer informatie van die molen, een satellietbeeld en een bewegende 360x180 graden panoramafoto. Die geeft je het gevoel je binnenin de foto te bevinden, waarbij naar onder en naar boven, naar links en naar rechts kijken mogelijk is. De foto's zijn dit voorjaar gemaakt met speciale apparatuur. Ze zijn ook benaderbaar vanaf een plattegrond (aanklikbare kaart) van de regio.

Een greep uit de andere onderdelen van de site:
- Evenementen worden weergegeven in een automatische evenementenlijst, die vanaf een kalender op de homepage is te zien.

Bij het oproepen van de nieuwe internetpagina www.molenvrienden.nl wordt o.a. een panoramafoto van een willekeurige molen uit de regio getoond.

Bij overname van artikelen en/of foto's, auteur en eventuele bron(nen) vermelden. Tevens hiervan melding maken bij de uitgeefster of redactie van dit blad.

De redactie stelt zich niet aansprakelijk voor eventueel gemaakte fouten of anderszins ontstane ongemakken.

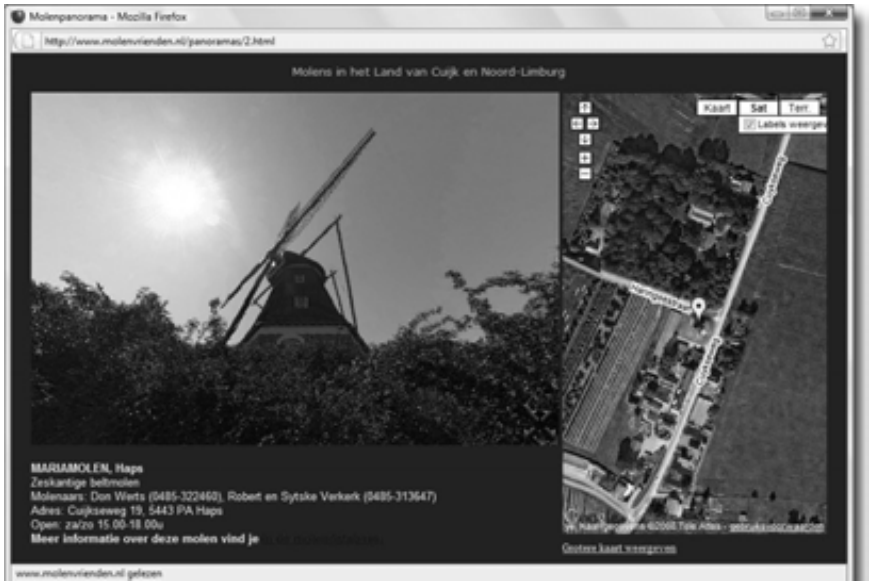

Van iedere molen kan een panoramafoto worden bekeken. Tevens worden adres, molenaars, openingstijden en een plattegrond/ luchtfoto getoond.

- RSS mogelijkheid, waardoor de website nieuwsberichten kan uitwisselen met andere sites. Via de pagina 'Newsfeeds' zijn bijvoorbeeld berichten te lezen van andere sites, maar andere sites en internetters die een 'RSS reader' gebruiken, kunnen ook rechtstreeks berichten van Molenvrienden binnenhalen.
- Onderaan iedere pagina staat een 'banner', die reclame bevat voor een andere website. Welke banner wordt getoond, is afhankelijk van toeval. We hebben hierin natuurlijk alleen interessante sites gezet!
- Routebeschrijvingen naar de molens zijn op te vragen via een adreslijst met koppelingen naar de routeplanner van de ANWB.
- De site bevat fiets- en autotochten langs de molens. Nu nog vrij mager, maar met hulp van de leden staat er hopelijk binnenkort meer.
- Lid worden kan via een online aanmeldformulier (dat ervoor zorgt dat er een seintje richting de secretaris van de vereniging gaat).
- De Molenvriend is online te raadplegen in pdf-formaat. Op dit moment staat er een beperkt aantal nummers op de site. Dat worden er meer.

In komende nummers van De Molenvriend zullen we dieper ingaan op de gebruiksmogelijkheden van de diverse site-onderdelen.

Toegankelijkheid

De website www.molenvrienden.nl is grotendeels toegankelijk voor het algemene publiek. Voor een deel is registratie vereist. Dat geldt bijvoorbeeld voor de ledenpagina en het forum. Momenteel kan iedere belangstellende zichzelf registreren, maar of dat zo blijft, is nog onzeker. Zo is het denkbaar dat in de toekomst een deel van de site alleen toegankelijk zal zijn voor betalende leden van de vereniging.

Content management

Het succes van een website op de langere termijn staat of valt met het gebruik en de actualiteit van de informatie die je er kunt vinden. Er is dan ook alles aan gedaan om molenvrienden.nl gemakkelijk aanpasbaar te maken. Zo is de site gebouwd met een content management systeem (cms) voor inhoudelijk beheer. Zo'n cms maakt het gemakkelijk om informatie toe te voegen, aan te passen of weg te halen zonder dat er een programmeur aan te pas komt. Het is ook mogelijk aan meerdere mensen rechten toe te kennen voor het toevoegen, wijzigen of verwijderen van informatie op de site. Daardoor hangt het voortbestaan niet van één persoon af.

Versie 1.0

Wat je nu ziet op molenvrienden.nl, is in feite te beschouwen als versie 1.0; een kind dat in zijn puberjaren zit. Het moet nog groeien en heeft hier en daar zijn eigenaardigheden, maar je hebt al een goed idee wat voor een volwassene er straks voor je staat. De invloed van zijn omgeving is op zo'n moment belangrijker dan ooit. Ik wil iedereen dan ook uitdagen om de site te bezoeken en kritisch te bekijken; registreer je, snuffel rond en laat via e-mail, gastenboek of gebruikersforum weten wat er allemaal anders/beter/ handiger of mooier kan. Complimenten achterlaten is toegestaan. En inhoudelijke bijdragen zijn natuurlijk altijd welkom!

Pierre Gielen (webmaster)

Draaiende wieken, zeilende schepen

Overeenkomsten in de ontwikkeling van de zeilvaart en windmolens

Inleiding
In de rubriek “aan de licht” van “De Molenvriend” nr. 62 heb ik niet alleen iets over mijzelf geschreven, maar ook iets over de overeenkomsten tussen de molentechniek en de zeilvaart. Door het lezen van onder andere de Gildebrief, de cursusboeken en andere molenlectuur, zie ik steeds meer verbindingen tussen de zeilvaart en het molenbedrijf. Niet alleen wat technieken betreft maar ook wat samenwerking betreft tussen beide disciplines. De zeilvaart en de molens hebben samen aan de wieg gestaan van de industriële revolutie. De gouden eeuw was een periode in de Nederlandse geschiedenis waarbij, vooral in de noordelijke Verenigde zeven provinciën, we met de Nederlandse handel, wetenschap, kunst en militaire macht,vooral ter zee, een toppositie in de wereld innamen. Deze periode komt overeen met de 17e eeuw met als beginpunt 1602 het jaar waarin de V.O.C. werd opgericht.

De zeilvaart
Het lag voor de hand dat vroeg of laat de zeevaarders de kracht van de wind efficiënter zouden gaan benutten voor de voortstuwing van hun schepen. De oudste vaartuigen in de geschiedenis werden slechts, met een mast en een zeiltje, eenvoudig voort geblazen door de wind. Een manier die weliswaar goed bruikbaar was bij normaal weer en voldoende variaties in windrichtingen, maar alleen voor kleine afstanden. Geleidelijk aan kwam men er achter dat door betere inrichting van masten, zeilen en het gebruik van betere materialen, er nieuwe mogelijkheden ontstonden. Rond 1600 waren de zeilschepen nog wel dwarsgetuigd, maar door de nieuwe mogelijkheden konden de zeilen al veel beter op de wind gezet worden.
Enkele van de belangrijkste vernieuwingen bestonden uit:
- de horizontale vierkante zeilen werden beter instelbaar (brassen), de marszeilen
- het plaatsen van zeilen in de lengterichting tussen de masten, de stagzeilen
- het plaatsen van zeilen voor de voorste mast en de boegspriet, de kluivers

Het schip kon nu onder een veel groter aantal hoeken ten opzichte van de windrichting varen, dan gewoon alleen maar rechtuit. Uiteindelijk werd het voor zeilschepen zelfs mogelijk om enigszins voortgang te maken ***tegen*** de wind in.
Afbeelding 1 laat deze ontwikkeling duidelijk zien.

Langsgetuigd
De ontwikkelingen betreffende de voortstuwing van de schepen stond niet stil. Men wilde veiliger schepen, er verging nogal eens een schip met man en muis, en men wilde de reis aanzienlijk bekorten in verband met de bevoorrading van de schepen en houdbaarheid van de producten. Lange tijd had men al het idee om de voorkant van het zeil vast te maken aan de mast, dit zou namelijk een grote verbetering opleveren. Men kon deze verbeterde constructie echter nog niet toepassen, omdat bleek dat het schip nu net zo snel dwarsscheeps wegdreef als hij vooruit ging. Pas nadat dit euvel verholpen was (met behulp van kiel of zwaard), opende dit de weg naar geweldige verbeteringen betreffende het tegen de wind in zeilen.
Het resultaat maakte het mogelijk om snellere en grotere reizen te maken. Men hoefde niet meer speciaal te wachten op een geschikte wind, waardoor veel minder tijd verloren ging.

Kennisoverdracht
Het langsgetuigd zeil heeft een sterke overeenkomst met het oudhollandse gevlucht en heeft al enigszins, ook door het toepassen van de zeeg, de vorm van een vliegtuigvleugel.
Bij het ontwerp en de bouw van de paltrok is bijvoorbeeld het oudhollands wieksysteem ontwikkeld. Begin 1600 heeft de molenwereld (althans in Nederland, red.) dan ook afscheid genomen van het dwarsgetuigde zeil, wat zich ruim 400 jaar had weten te handhaven.

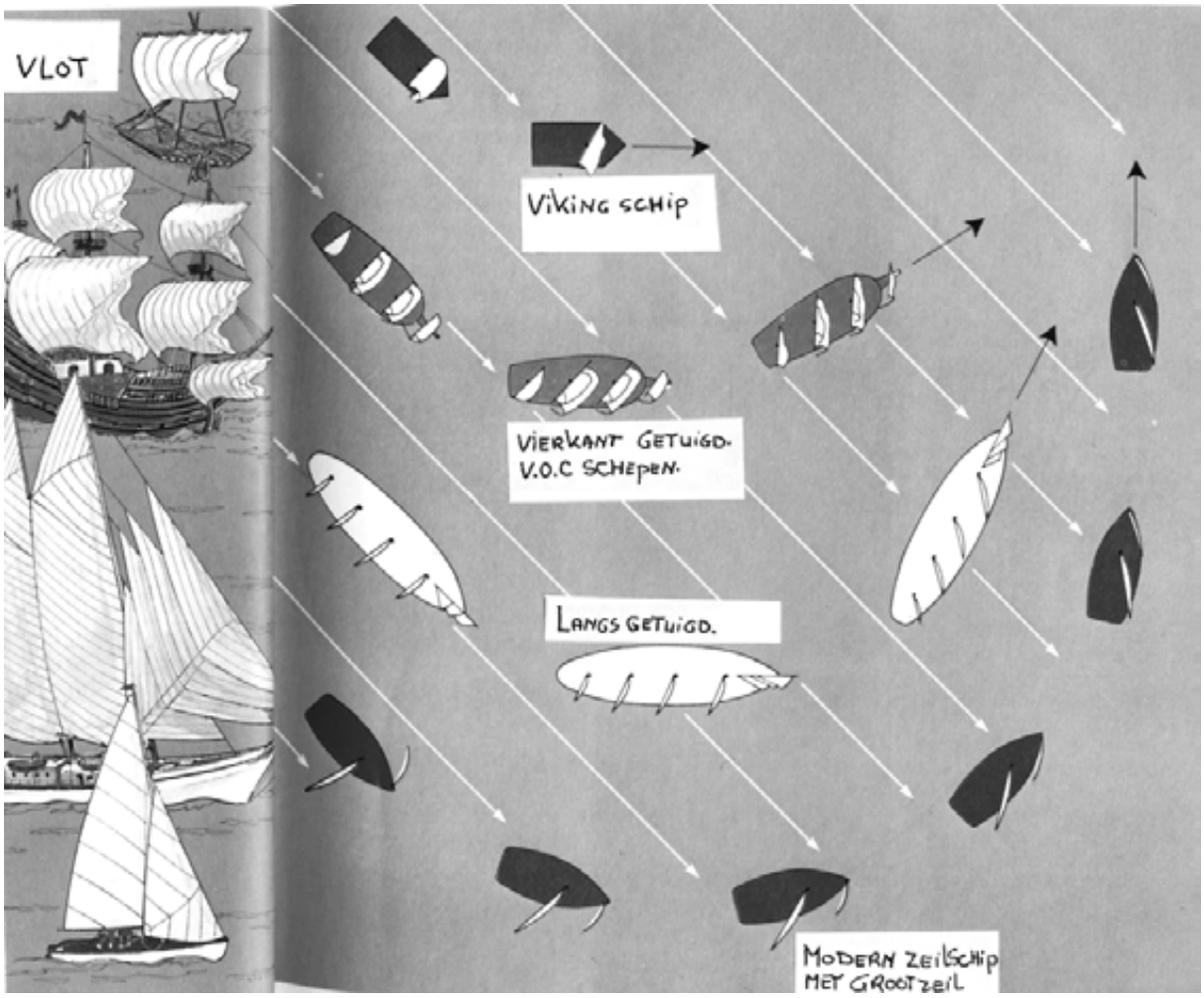

Afbeelding 1: ontwikkeling van zeilschepen: door nieuwe manieren om de zeilen aan te brengen konden schepen onder een steeds grotere hoek ten opzichte van de windrichting varen.

Uit het verhaal blijkt dat de innige samenwerking tussen de zeilvaart en de molenwereld vele voordelen heeft opgeleverd. Door de economische bloei (VOC) is er niet alleen veel werk ontstaan voor al de molens maar ook veel kennis gedeeld.

Fokwiek

De fokwiek is ontwikkeld door Ir. Fauel. De fokwiek haalt zijn grote trekkracht uit het vacuüm wat zich achter het molenzeil vormt zoals bij de fok en het grootzeil van een zeilschip (zie afbeelding 2). Er ontstaat nu een simpele rekensom: +5 aan de voorkant en -2 aan de achterkant van het grootzeil is +7 aan trekkracht. Als de spleet van een fokwiek, de ruimte tussen roede en de fok, niet goed is afgesteld, zal de wind via de spleet tegen de achterkant van het zeil blazen. Er ontstaat hierdoor een tegendruk in plaats van een vacuüm op de achterkant van het zeil, waardoor een deel van het drukverschil ongedaan gemaakt wordt (windkracht +5 aan de voorkant en +2 aan de achterkant, levert een rendement op van windkracht +3). Hiermee is de grote trekkracht van de fokwiek verklaard. De zeilvaart had al veel langer ervaring op gedaan met de fok en het grootzeil. Helaas hebben we op de aërodynamica gewacht alvorens dit principe toe te passen. Hadden we nu maar het innige contact met de zeilvaart gehouden, dan hadden we veel eerder met de fokwiek kunnen experimenteren

Conclusie

Veel van de technieken op de molen komen, volgens mij, van de zeilvaart en later ook van de luchtvaart. Voor mij is het duidelijk dat de zeevaart en molenbouw naast elkaar zijn opgegroeid.

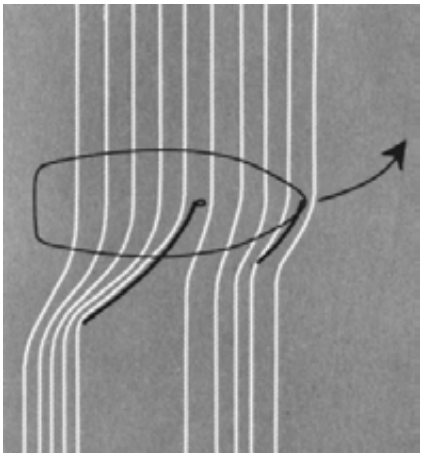

Afbeelding 2: de lijnen dicht op elkaar geeft een hogere druk weer. Bij de wieken van de molen is de bolle kant de achterkant van de wiek, bij een zeilboot is dat duidelijk. Dit drukverschil levert de kracht die de wieken doet draaien en een zeilboot laat varen.

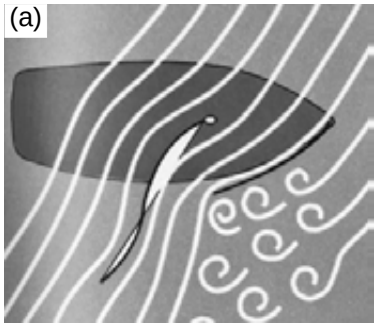

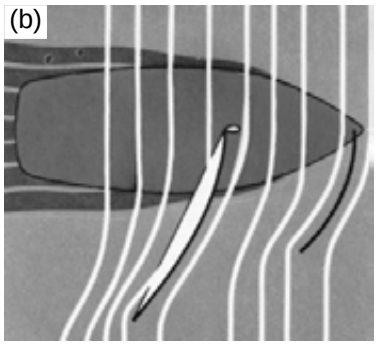

Afbeelding 3: (a) halen we de fok te strak aan, dan zien we dat de luchtstroom tussen het grootzeil en de fok verstoord wordt, met als gevolg dat het grootzeil gaat klapperen (killen). Vervolgens zal de vaart uit het schip gehaald worden. Om dit te voorkomen moeten we het schip iets laten afvallen (krimpend op de wind). De situatie zal zich positief herstellen en we benutten de wind weer optimaal (b).
Bij de molen moeten we de fokwiek beter afstellen, de ruimte tussen roede en fokwiek moet ongeveer vuistdik zijn.

Rob Snel
Chopinstraat 33
6584 EJ Molenhoek
Tel. 024-3582526
E-mail: r.snel56@chello.nl

De Gerarda

Molen met vijf levens

Wie van Heijen in Noord-Limburg over de Rijksweg naar Afferden rijdt, komt langs de Gerardamolen in Heijen-Diekendaal.De molen onderging in 2001 de laatste restauratie. Deze molen op die plek kent een bijzondere geschiedenis. In zekere zin kan namelijk worden gesteld dat de achtkante beltmolen vijf levens heeft gehad.

Jan Mathijs Clevers
Jan Mathijs Clevers begon zijn molenaarsloopbaan in 1840 op de molen in Aijen. In 1841 werd hij molenaar op een molen in Mill. Eigenaar was Petrus Damianus Peters. In 1845 betaalde hij een pachtprijs van 800 gulden. Jan Mathijs was een ondernemende man. Hij heeft drie knechten: Peter Niesten uit Bergen, Marten Poos uit Escharen en Lambertus Simmers uit Uden. De kosten van een knecht en het onderhoud van de molen bedroegen ongeveer 250 gulden. Voor het malen van een mud tarwe en spelt moest 60 cent worden betaald. Voor rogge en onbelaste granen als boekweit, haver, gerst enz. 30 cent. In Mill vestigt zich ook een broer van hem als bakker en grutter. Op 1 mei 1853 vertrekt hij naar de molen in Well. En daarna bouwt hij de zijn eigen molen in Heijen-Diekendaal.

Op de bovenste foto uit 1904 staat links Frans Clevers met tussen zijn vrouw de dochter Drika. Uit het archief van haar zoon W. Martens komt deze foto.
Op de onderste foto het restant van het tweede molenleven. De wiekenas is later in de inmiddels gesloopte molen uit Escharen gebruikt.

Eerste molenleven
Dat begon toen Jan Mathijs Clevers (1809 Afferden) en zijn vrouw Josepha Hendrika Habraken (Woensel 1910) in 1861 van de provincie Limburg een vergunning kregen voor de bouw van een korenmolen. De eerste steen met hun initialen zat vroeger boven de ingang, maar is nu te vinden in de rechter muur bij de ingang. In 1862 werd deze eerste steen gelegd in Heijen-Diekendaal. In 1863 kwam de stenen beltmolen gereed.
Na zijn overlijden in 1892 werden de vier kinderen van Jan Mathijs eigenaar van de molen. Zes jaar later werd Frans Clevers, één van de kinderen en de vader van de tante van ondergetekende, de enige eigenaar. Frans Clevers overleed in 1908 (foto 1904).
In 1910 werd de molen verkocht en na het overlijden van de nieuwe eigenaar in 1918 geveild. A.J. Schwertz, landbouwer en voerman was de hoogste bieder. Schwertz was blijkbaar niet zo geïnteresseerd in de molen, want hij verkocht hem in 1923 aan molenaar Jan Wagemans uit Escharen (NB). Twee jaar later liep het gevlucht door de vang. Er ontstond brand in de kap en de molen brandde geheel af. Hiermee kwam een eind aan het eerste leven van de molen.

Tweede leven
Jan Wagemans liet de molen weer opbouwen. Wel plaatste hij er een hulpgemaal bij voor perioden met weinig wind. Van de tweede molen zijn foto's bekend. Na enkele wisselingen van eigenaar in de familie kwam de molen in handen van de familie Kessels,

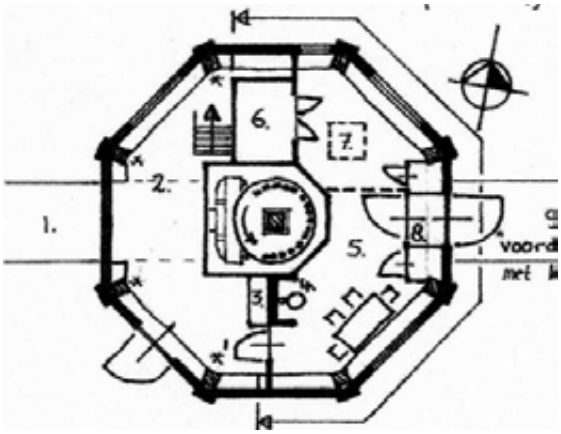

De beganegrond van de Deelsmolen in Aengwieden. Het achtkant van deze molen is hergebruikt bij de bouw van de Gerardamolen te Heijen.

1. achterwaterloop
2. berging/opslag
3. keuken
4. (pot)kachel
5. woonkamer
6. bedstee
7. luik naar kelder
8. entreehalletje
9. voorwaterloop/utskoat

molenaars uit Meerloo. Martin Kessels werd in 1942 enig eigenaar van de molen.
In de nacht van 10 op 11 oktober 1944 werd de molen, waarin munitie lag opgeslagen, door de Duitsers opgeblazen en eindigde het tweede leven.

Derde leven
Dit begon op 18 april 1951 toen de wieken voor de huidige molen in beweging werden gezet en de molen de naam kreeg van de vrouw van eigenaar Martin Kessels, Gerarda. Een jaar later werden Heijen en de molen aangesloten op het stroomnet en vereenvoudigde dat het malen. Ook de concurrentie van de toen opkomende hamermolen bij veevoederbedrijven zorgde voor concurrentie die de beroepsmolenaars niet konden volhouden. Kessels hield het tot 1966 vol om de molen te laten draaien. Het bovengedeelte van de molen waarmee hij dit deed had al twee levens achter de rug.

De Gerarda zoals hij er nu ook uitziet. Het huis op de achtergrond is het oude molenaarshuis wat toen reeds een hotel was.Het stond op het huidige parkeerterrein naast de molen en is inmiddels gesloopt.

Vierde en vijfde leven
De molen die in 1951 op de belt werd geplaatst had echter ook al twee levens achter de rug. Deze was in 1850 zijn leven begonnen als poldermolen aan de noordkant van het vierde en vijfde veendistrict in Aengwirden ten noordoosten van Heerenveen om daar te zorgen voor droge voeten. Toen stoommachines het bemalen van de polder overnamen werd de molen verkocht aan een bedrijf in Oostzaan. Via dit bedrijf kwam de molen terecht in het Gelderse Hierden. Hij werd verbouwd tot beltkorenmolen en functioneerde tot de biotoop zo slecht was geworden dat de molenaar er geen brood meer in zag. De molen werd in 1948 te koop gezet en zou vanaf 1951 zijn leven voortzetten op zijn huidige plek.
De geschiedenis van de poldermolen is terug te vinden in Molenwereld van 11 november 2002.

Tekst: Huub van Est
Bewerking: Mari Goossens

Korte geschiedenis van de Hapse molens

“Maria” molen

In 1812 bouwde leerlooier Manders een houten zeskant ter vervanging van de afgebrande standaardmolen. In 1859 wordt G. Mooren eigenaar van de molen. Hij maakte van de grondzeiler een beltmolen, door de molen op een gemetselde voet te plaatsen van ± 4 meter hoog. Hiertegen werd zand aangebracht. De molenaar was de heer Janssen die de molen lang beheerd heeft.

In 1867 bezat Haps reeds een oliemolen die in dat jaar afbrandde, waarschijnlijk was dit een rosmolen. Thans houden twee vrijwilligers de molen draaiend.

Korenmolen “Welgelegen”

In 1904 komt er een molen bij. Het is een achtkante stellingmolen, geplaatst op een vierkante onderbouw van ± 5 meter hoog. Het achtkant komt zoals zovele uit de Zaan.

In 1924 krijgt molenaar Sommers een vergunning voor het plaatsen van een ruwoliemotor van 25-30 pk met koppel stenen. Molenaar Janssen blijft niet achter en vraagt eveneens een vergunning aan, zodat de “Maria”molen ook kan malen met een stoommotor (diesel).

In 1940 verdwijnt deze maalmogelijkheid en wordt het achtkant met stelling gesloopt. De vierkante onderbouw blijft echter behouden en dient nu als opslagruimte.

Een kopie van de vergunning met bijbehorende ontwerptekening treft u hierbij aan.

Theo van Bergen

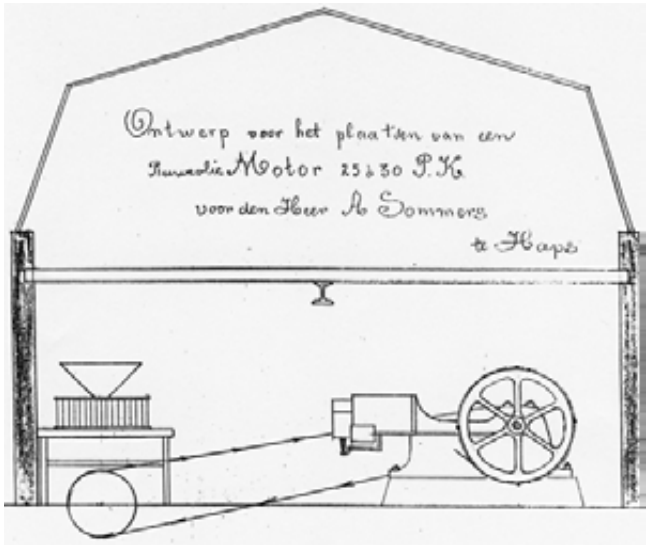

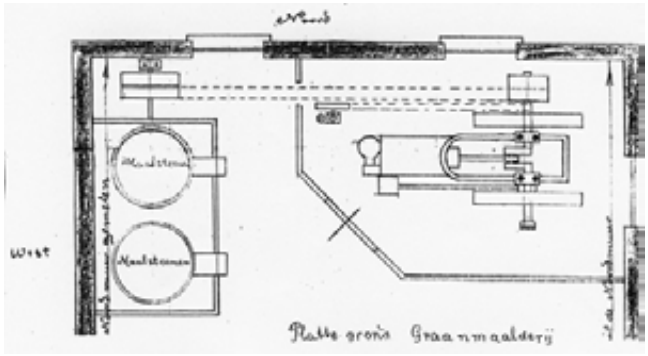

Ontwerp en plattegrond voor de motormaalderij in Haps

26 Juli 1924

HINDERWET.

A N°. 22d

VERGUNNING.

Burgemeester en Wethouders van Haps;

beschikkende op het verzoek, onder dagteekening van 15 Juli 1924

ingediend door Adrianus Johannis Sommers, molenaar te Haps,

waarbij, onder overlegging der vereischte stukken, vergunning wordt gevraagd voor het plaatsen van een petroleummotor van 15-20 P.K. in de graanmaalerij, kadastraal bekend: gemeente Haps, Sectie A N° 1164

(*) dat blijkens mededeeling van het Districtshoofd der arbeidsinspectie, dd. 17 Juli 1924, de inrichting zal voldoen aan de eischen, krachtens artikel 6 der Veiligheidswet gesteld, voor zoover zulks kan blijken uit de in artikel 5, sub 1 en 2, der Hinderwet bedoelde stukken;

gezien het proces-verbaal van het voorgevallene op de zitting, op 14 Juli 1924, ingevolge artikel 7 der Hinderwet, gehouden, waaruit blijkt, dat tegen de inwilliging van het verzoek geen bezwaren zijn ingebracht

(*) Doorhalen wanneer de inrichting niet tevens een fabriek of werkplaats in den zin der Veiligheidswet zal zijn.

N. S. no. 471. Z. O. Z.

BESLUITEN:
1^{0}. Aan Adrianus Johannis Sommers
en zijne rechtverkrijgenden **vergunning te verleenen**
tot het plaatsen van een ruwoliemotor van 25-30 P.K. in de graanmalerij, kadastraal bekend gemeente Haps, Sectie A N. 119.4

en zulks onder de volgende voorwaarden:
dat de afgewerkte gassen door een voldoende hooge, van boven gespleten afvoerbuis, moeten worden afgevoerd
Deze afvoerbuis moet zoo hoog zijn, dat deze afgewerkte gassen geen hinder van stank kunnen geven.

2^{0}. Te bepalen, dat de inrichting voltooid en in werking gebracht moet zijn vóór 15 Augustus 1924, en
3^{0}. De concessionaris met nadruk te wijzen op het bepaalde bij artikel 17 der wet, krachtens welk artikel h7 nieuwe voorwaarden kunnen worden opgelegd, indien de ondervinding de noodzakelijkheid daarvan mocht aantoonen.

Afschrift van deze vergunning zal aan de adressant worden uitgereikt, nadat daaraan een gewaarmerkt exemplaar zal gehecht zijn van de door hem in drievoud overlegde stukken, bedoeld bij artikel 5, sub 1 en 2, der meergenoemde wet.

Vastgesteld in de vergadering van 26 Juli 1924.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester
De Secretaris

Aan den concessionaris wordt herinnerd, dat van deze beslissing binnen veertien dagen beroep open staat bij H.M. de Koningin, en dat van het instellen van zoodanig beroep gelijktijdig kennis moet worden gegeven aan het Gemeentebestuur.

Het hoofd of de bestuurder van een fabriek of werkplaats, in den zin der Veiligheidswet, wordt tevens herinnerd aan zijn verplichting tot het inzenden eener opgave, als bedoeld in artikel 14 der Veiligheidswet, *binnen* een maand na het inwerking brengen der inrichting.
Een formulier voor deze opgave is ter gemeentesecretarie verkrijgbaar.

De geschiedenis van de Lindense molen te Katwijk

Rob Snel is Peter Simons behulpzaam geweest bij het maken van een nieuwe folder van de Lindense stellingmolen te Katwijk. De geschiedenis van de molen is hierbij nogmaals uitgepluisd, wat tot een gr otere hoeveelheid informatie leidde dan gebruikt kon wor den voor de folder Om deze informatie toch nog nuttig te gebruiken, heeft hij er onderstaand artikel van gemaakt.

Bovenvijzelmolen P

De geschiedenis van de Lindense molen begint in Zuid-Holland, waar hij als bovenvijzelmolen **P** heeft meegewerkt om de Zuidplaspolder droog te malen. Reeds in de zeventiende eeuw waren er plannen om de Zuidplaspolder in Zuid-Holland droog te malen. Deze plannen bleken toentertijd, op financiële gronden niet haalbaar te zijn. In 1816 nam Koning Willem 1 zelf het besluit om de "Zuidplaspolder" droog te leggen. De Koning financierde het project helemaal zelf, waarna de waterstaatdienst kon beginnen met het ontwerp van de polder en het opstellen van een werkplan. Voor het project was berekend dat er 30 poldermolens nodig waren. In de waterhuishouding moesten diverse aanpassingen worden gepleegd. In een rasterpatroon van ongeveer 800 x 800 meter, startend tussen de kerken van Moerkapelle en Moordrecht, werden sloten (tochten) gegraven die een goede wateraanvoer voor de molens moesten garanderen. Tegelijk met de start van de waterwerken konden de molenmakers en aannemers in 1825 starten met hun grote klus, het bouwen en plaatsen van 30 poldermolens. De waterstaatdienst gaf de molens geen namen, maar ze werden aangeduid met cijfers en letters.

Kaart van de Zuidplaspolder

- 5 bovenschepradmolens gem. Nieuwerkerk a.d. IJssel en Moordrecht: 1, 4, 6, 11 en 12;
- 7 benedenschepradmolens gem. Nieuwerkerk a.d. IJssel: 2, 3, 5, 7, 8, 9 en 10;
- 10 bovenvijzelmolens gem. Moordrecht en Waddinxveen: L,M,N,O, en **P**;
- 8 benedenvijzelmolens gem. Moordrecht: G, H, I en K en in Broek: O, R, S en F.

De bovenvijzelmolen **P** te Waddinxveen werd aanbesteed op 15 februari 1835, bij aannemer Gerrit van der Hoonaard te Waddinxveen voor de somma van fl 23.400,00. Voor deze opdracht stonden J. Korenvaar uit Delft en J. Heesterboom uit Delfgauw borg. De totale stichtingskosten bedroegen fl 24.400,00. Het moest een 8-kantige vijzelmolen worden met een vlucht van 27,50 meter. De diameter van de vijzel was 1,75 el en de lengte 6,70 el onder een hoek van 25 graden (de Haagse of gewone el = 69,4 cm). De molen werd in bedrijf gesteld in januari 1837.
In 1840 was de polder droog gemalen. De grootste klus was hiermee geklaard, maar om de voeten droog te kunnen houden moest er wel nog doorgemalen worden. Veertig jaar later namen de stoomgemalen deze taken van de molens over. Heden ten dage gebeurt dit allemaal elektrisch. Bij Nieuwerkerk aan den IJssel ligt het laagste punt van Nederland op 6,76 meter onder NAP.
Rond 1875–1878 werden diverse molens afgebroken en verkocht.

Molenaars te Waddinxveen:

- Onbekend	1837 – 1844
- Jan van der Hoeven	1844 – 1872
- Willem van der Hoeven	1872 – 1875

De voor afbraak te koop staande molen **P** in Waddinxveen werd voor fl 950,00 verkocht en als vlot overgebracht naar Katwijk a.d. Maas in Noord-Brabant.
Ook molen I, gebouwd in 1838, werd in 1878 verkocht

en verhuisde naar Zuidwolde in Drenthe en kreeg de naam De Vlijt. De onderbouwen van de molens bleven echter staan. In 1877 kocht A. Luijendijk de overgebleven stenen onderbouwen op van de 3 molens N, O en **P** voor fl 300,00. De laatste 12 molens werden in 1879 bij opbod verkocht voor afbraak.

Beerse overlaat

In de middeleeuwen is de rivier de Maas al bedijkt. Omdat de rivier, ter hoogte van Cuijk, in een te nauw bed was gedwongen, ontstonden er en in het winterhalfjaar grote problemen met het overtollig water. Het water kon niet snel genoeg weg en dijkdoorbraken waren niet ondenkbeeldig. In de late middeleeuwen had men hier een oplossing voor gevonden, namelijk een verlaagde opening in de Maasdijk bij Beers (De Beerse overlaat). Deze zorgde ervoor dat de rivier zijn overtollige last kon lozen op het Maasland. Het water stroomde soms in een kilometer brede zone binnendoor richting 's-Hertogenbosch, waar het water via de Dieze weer in de Maas kon terugstromen. Een soort veiligheidsklep die ervoor zorgde dat op het ene moment dit stuk Maasland vol water stond en op het andere moment het een sompig grasland vormde. De dorpen Linden en Katwijk waren precies gesitueerd in dit overloopgebied en waren hierdoor soms wekenlang niet bereikbaar. Een ramp voor de plaatselijke bevolking, niet alleen omdat de molens in Beers en Cuijk niet meer te bereiken waren voor de boeren, maar ook hun landerijen waren alleen nog geschikt als hooiland. Een eigen molen, op een stuk hoger gelegen droge grond tussen Linden en Katwijk zou de oplossing zijn voor dit probleem. In 1927 is men pas met kanalisatie van de Maas begonnen. Eind jaren dertig was deze klus geklaard en kon de Beerse overlaat weer worden gedicht. De overstromingen in het Maasland waren daarna zo goed als verleden tijd.

Lindense korenmolen te Katwijk

In 1876 kocht Jos van der Steen uit Linden de voor afbraak te koop staande molen **P** in Waddinxveen.
Een jaar later in 1877 begint de voormalige vijzelmolen **P** aan een nieuw leven als korenmolen met de naam "Lindense molen" te Katwijk. Op de drassige poldergrond van de Zuidplaspolder stond de molen, met een stenen onderbouw, op een stevige fundering van houten palen, ieder 16 ellen lang. In Katwijk is een dergelijke fundering niet noodzakelijk en is de molen herbouwd op een fors stenen woonhuis. De achtkant is zonder tussentafelement rechtstreeks op het woonhuis aangebracht. Het geeft de molen een zeer eigen aanblik. De romp en de kap werden bekleed met dakleer, hetgeen toen gebruikelijk was in deze streken. Het gevlucht is ingekort van 27,50 tot 22,75 meter, de overgebleven stukken potroede staan als poortwachter voor de invaart van de molen.
Reeds na enkele jaren nam mulder Antoon Jetten de molen over. Diens nazaten hebben tot op heden de molen in bezit. Antoons zoon Piet nam de molen in 1920 van zijn vader over en diens schoonzoon J. van Kempen werd in 1951, tot op heden, de eigenaar.
In 1954 en 1984 onderging de molen diverse restauraties. In 1954 is het dakleer van de romp en de kap helaas vervangen door riet (typisch poldermolen). Bij de restauratie in 1984 kreeg de molen een nieuwe kap, gevlucht, stelling en tafelementen. Het enige wat nog herinnerd aan zijn glorietijd als vijzelmolen is het kroonwiel (met conische kammen) op de koningsspil. Van de 8 hoekstijlen zijn er twee van eikenhout, daar zat de vijzel, en 6 hoekstijlen van grenenhout.

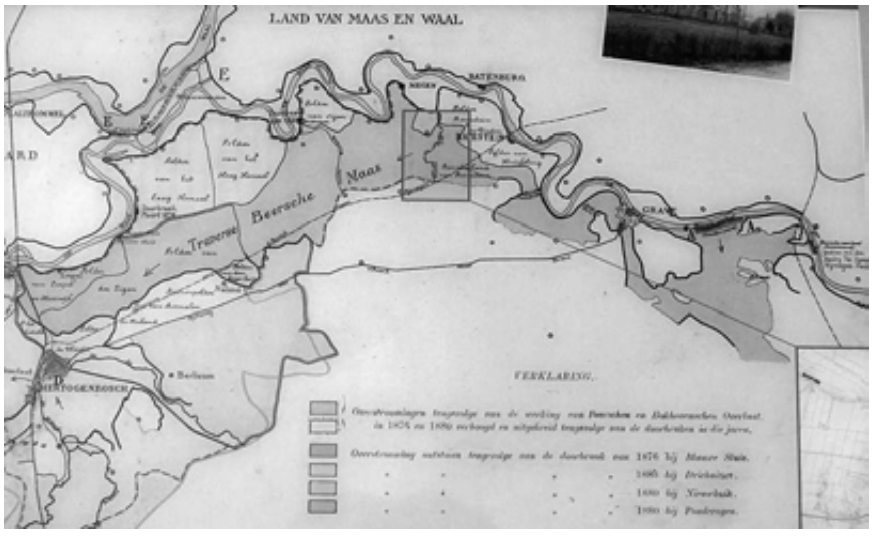

Kaart van de Beerse overlaat

Het conische kroonwiel van de molen

Vanaf 1987 draaien er alleen nog vrijwilligers op de molen.

Molenaars te Katwijk:

- Jos van der Steen	1876 – 1879
- Antoon Jetten	1879 – 1920
- Piet Jetten	1920 – 1951
- Peter Simons	1987 – heden

Eigenaar:

- J. van Kempen	1951 – heden

Rob Snel

Gegevens van de molen

Stellingmolen, houten achtkant, gedekt met riet, op een gemetseld woonhuis, kap gedekt met riet

Vlucht 22,75 m, wiekenvorm Oudhollands
Roeden:

Fabrikaat	Nummer	Positie	Jaar	Lengte
Pot	0934	buiten	tot 1986	22,75 m (ingekort)
Pot	1175	binnen	tot 1986	22,75 m
Derckx	0520	buiten	vanaf 1986	22,75 m
Derckx	0521	binnen	vanaf 1986	22,75 m

As	:	Penn & Baduin
Askophoogte	:	16,15 meter
Kruiwerk	:	Engels kruiwerk met kruilier
Vang	:	Vlaamse blokvang, vangbalk met haak, vangtrommel
Maalwerk	:	1 koppel 16der kunststeen, restanten van een regulateur en het paard (lichtwerk) van tweede koppel
Sleepluiwerk		
Overbrenging	:	bovenwiel 67 kammen, kroonwiel 34 kammen, steek 12,8 cm spoorwiel 107 kammen, steenschijf 33 staven, steek 9,0 cm overbrengingsverhouding 1 : 6
Stellinghoogte	:	5,30 meter

Naschrift van de redactie:
Volgens andere bronnen is de molen te Linden/Katwijk al in 1869 gebouwd en niet in 1877, zoals volgens de hier vermelde gegevens. Het is vooralsnog onduidelijk welke jaartallen juist zijn. Mochten er mensen zijn die nader e informatie hebben, dan stelt de redactie het bijzonder op prijs indien we deze informatie in kunnen zien.

De molenbiotoop

De Heimolen te Sint-Hubert

Deze serie over de biotopen van de molens in onze regio begon met molen de Bergzicht te Gassel. Bij deze molen is het oorspronkelijke heidelandschap in de loop der jaren in bos veranderd, wat een verslechtering van de biotoop met zich mee heeft gebracht. Bij de Heimolen te Sint-Hubert heeft zich hetzelfde proces afgespeeld: ook hier herinnert alleen nog de naam “Heimolen” aan de vroegere aanwezigheid van heide.

Bij de Heimolen is goed te zien dat men vroeger zorgvuldig een plaats uitzocht om een molen op te richten. Niet alleen de open heidevelden, die vroeger aan de westkant lagen, zorgden voor een goede windvang. De molen ligt namelijk ook nog eens op een zandrug, zodat de molen op een hoog punt ligt. Als je vanaf de molenberg richting het oosten kijkt, is dit nog altijd goed te zien.

De lezers die zich al sinds langere tijd interesseren voor het wel en wee van de molens in het Land van Cuijk, kunnen zich vast herinneren dat het verboste heidegebied lange tijd niet het grootste probleem voor de molen was. Er stonden vroeger grote bomen direct naast de berg, zodat de wieken niet of nauwelijks konden draaien. Nadat deze bomen waren weggehaald, kon de molen in ieder geval weer draaien, alhoewel de doorgeschoten houtwal op het westen en noordwesten nog lange tijd een doorn in het oog van de molenaars bleef. Inmiddels is hier ook verandering in gekomen, een heel stuk van deze wal is gekapt.

De ergste biotoopproblemen zijn hiermee verholpen, zodat de molen redelijk tot goed kan functioneren. De situatie voor molens met slechte biotoop hoeft dus niet per se hopeloos te zijn, al laten verbeteringen vaak lang op zich wachten.

Streefsituatie

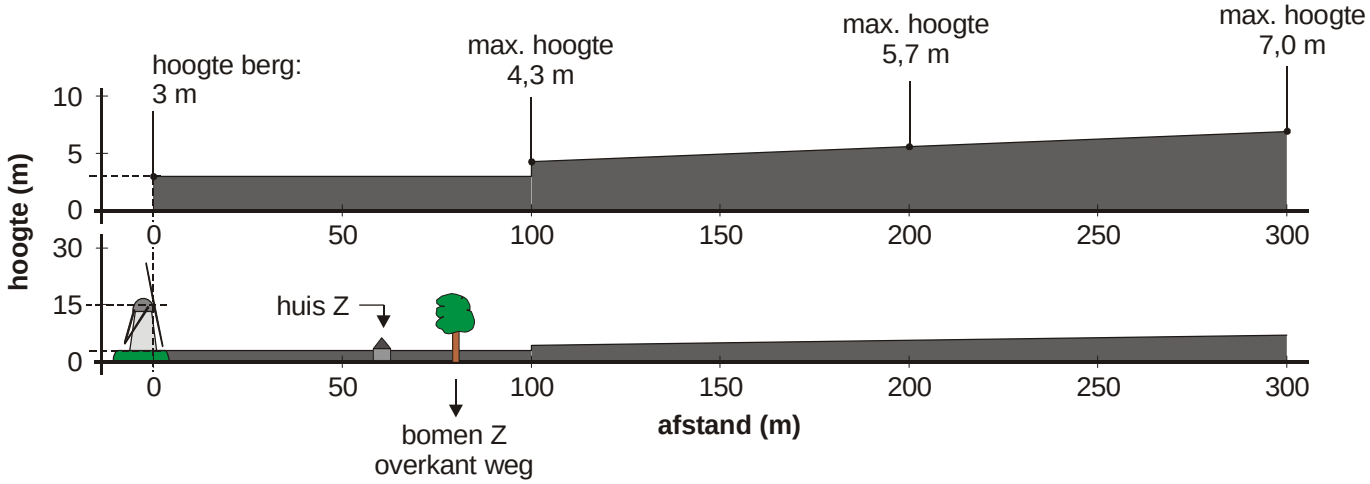

Berekening van de maximale objecthoogte: de molen is een bergmolen met berghoogte 3 m. De askophoogte komt voor deze molen op 15 meter. Volgens de normen voor ruw terrein is het donkergrijze gebied de toegestane objecthoogte. Bij de onderste figuur zijn de hoogte- en afstandschaal gelijk en zijn ter illustratie de molen en enkele hoge objecten uit de omgeving aangegeven, bij de bovenste figuur is voor de duidelijkheid de hoogteschaal 3x uitvergroot. De getallen geven de maximale objecthoogte op basis van ruw terrein aan.

Actuele situatie per windrichting

NO: in deze windrichting is duidelijk te zien dat de molen op een verhoging staat

W-NW: het gekapte bosje is een grote verbetering

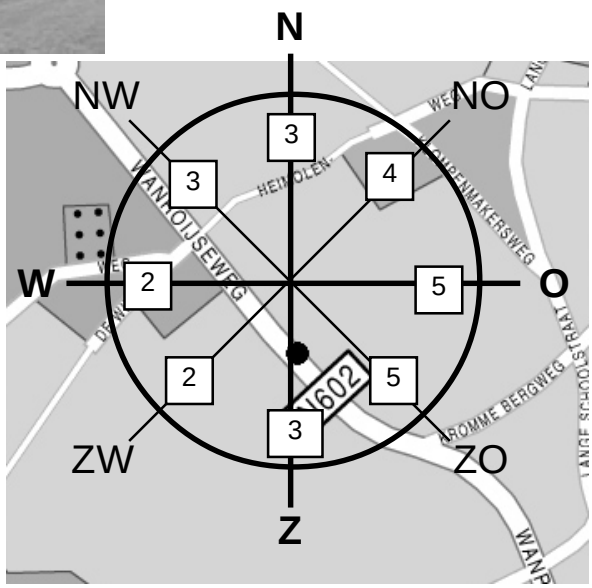

Beoordeling biotoop:
1 slecht
2 bedenkelijk
3 matig
4 aanvaardbaar
5 goed

ZW-W: op ca. 60 m van de molen (achter de weg) begint het bos, met deels loofbomen en deels naaldbomen

Z: het witte huis staat op 60 m

Eindbeoordeling

Door alle biotoopverbeteringen van de afgelopen 10 jaar is de biotoop van de Heimolen tot een aanvaardbaar niveau verbeterd. Al is het dan geen echte “Hei”-molen geworden, tot de weg aan de westkant is de windvang nu vrij. Aan de oostkant is de windvang goed te noemen.

In 1997 stond er bij de uitgave van het Nederlands molenbestand bij de biotoop nog het cijfer 2 (bedenkelijk) vermeld. Door de vele verbeteringen krijgt de biotoop nu het cijfer 3 tot 4 (matig tot aanvaardbaar). Hierbij moet wel de opmerking gemaakt worden dat in de dominante windrichtingen (zuidwest tot west) de windvang het slechtste is.

Tekst: Mari Goossens en Marko Sturm
Foto’s: Mari Goossens

Molenpoëzie

Onderstaand gedicht is in oktober 1963 geschreven door Jan Heijs voor zijn kleinkinderen. Hij was tot 1917 als molenaar werkzaam op de beltmolen in Beugen die in 1979 de naam Martinus kreeg en daarvoor ook nog enige tijd de naam Zeldenrust heeft gedragen.

De mulder droeg zijn zoontje
Zijn vreugs, zijn levensheil
Met zich mee op de molen
Langs trappen smal en steil.

Wel schrikte hij in 't eerste
En zag hij soms vervaard
En hield zich vast aan vader
Wanneer hij keek naar d'aard.

Dat was een waar genoegen
Daar boven voor het kind
Daar bij die grote zeilen
Die snorden in de wind.

In 't draaien van de wieken
In 't bonzen en gekraak,
In 't springen op de zakken
Vond 't knaapje dol vermaak.

Dan keek hij uit de molen
Verwonderd naar beneen
En sloeg de handjes samen
Hoe klein toch alles scheen.

De mensen op de akker,
De bomen in 't rond,
De zwaar beladen ezel
Die aan de molen stond.

De najaarswinden bliezen,
Het rijpe fruit viel neer,
De molenwieken vlogen
En draaiden keer op keer.

Zijn zoontje bij de wieken
Wat ijselijk ogenblik,
De mulder staart en siddert
Verstomd van angst en schrik..

De wieken vliegen rasser
In feller wilder vlucht
En raken 't arme knaapje
En slingert 't in de lucht.

En hoe hij kwam gevlogen
En 't lijkje in zijn armen sloot
En het met jammerklachten
En tranen overgoot.

Zijn innig geliefd zoontje was dood.

Sinds vielen twintig malen
De najaarsbladeren neer
Sinds bloeien twintig malen
De voorjaarsbloemen weer.

Nog staat en huis en molen
Zoals het vroeger was
Nog speelt de morgenzonne
Op rozenpark en gras.

Maar soms bij zomeravond
Bij stil en helder weer
Zit de oude mulder zwijgend
Voor zijne woning neer.

Dat is het uur van rusten
Waarvan hij dan geniet
Hij staroogt in de verte
Of strak ten gronde ziet.

Voorjaarsexcursie Noord-Holland

Al eerder hadden we afgesproken dat Theo van Bergen en John Houben een excursie zouden regelen naar Alkmaar. John had nog een aanhangwagentje vol documenten, die deze reis ook moesten maken. Het moest dan wel een droge dag zijn, de documenten mochten niet nat worden. Er was helaas steeds slecht weer voorspeld en helaas kwamen deze voorspellingen nog aardig uit ook, dus uitstel. Uiteindelijk werd kort ervoor de dag geprikt, op 03-05-2008 moest het gaan gebeuren, iedereen werd per telefoon gemobiliseerd om op zaterdagmorgen om 08:00 uur bij de molen in Oeffelt te zijn. Dat was toch nog vroeg uit de veren voor een vutter, maar het feit dat we naar mijn oude woonplaats Alkmaar toe gingen maakte alles goed. Bijna iedereen was op tijd en we gingen, iets later dan gepland, alsnog op weg. Het was prachtig weer en we zetten koers richting Andreas de Vos op de Sluismolen in Koedijk. Het was rustig op de weg en voordat we het wisten waren we er al. Ik had 4 collegae als passagier die de gehele weg lekker met elkaar hebben zitten kletsen. Theo bemoeide zich met de navigatie. John had slechts 1 passagier, maar heel veel sleurwerk aan documenten in zijn karretje. De Sluismolen kende ik nog van vroeger, ik woonde er vlak naast. Hij stond er prachtig bij. Andreas had alles net geschilderd en hij wachtte ons op met koffie.

De Sluismolen in Koedijk, Theo van Bergen bedient het binnenkruiwerk (onderste foto)

John had zelf een heerlijke tulband gebakken en die ging er dan ook in als koek. Tijdens het koffiedrinken vertelde Andreas over de molen en daar hoorde ik dat de molen in de nacht van 16 op 17 mei 2001 in de brand was gestoken. Welke gek haalt dit nu in zijn hoofd om zo'n prachtig monument in de fik te steken? De restauratie was bijzonder mooi geslaagd en Andreas was echt trots op zijn molen. Hij woont op dit moment alleen in de molen, heeft een kleine leefruimte, een keukentje in stemmig blauw en een bedstee tot zijn beschikking. Tijdens de rondleiding gaf hij al aan dat er een rol was gebroken in het kruiwerk en of we hem konden helpen met het vervangen. Zo gezegd zo gedaan een goede praktijkles, eerst hebben we de brokstukken verwijderd en daarna de molen twee keer de afstand tot de rollensluis laten afleggen, om de rol te kunnen verwijderen en een nieuwe te plaatsen. Bijna iedereen heeft het binnen kruiwerk bediend, ook Theo liet zich niet onbetuigd (zie foto).

De vervanging van de rol verliep zonder problemen en was goed geslaagd.
Het was prachtig weer en gezellig, we hebben er ook maar gegeten en zijn daarna op pad gegaan naar de Robonsbosmolen om naar het haspelkruis te kijken.

Vreemd, ik heb jaren een tuintje gehad op het tuincomplex naast de molen, nooit is mij opgevallen dat deze molen anders was dan anderen. Daarna met grote spoed richting Haarlem naar Paltrokmolen de Eenhoorn. Joyce Beneker zat ons al op de kruivloer op te

Het haspelwiekenkruis van de Robonsbosmolen te Alkmaar

wachten en je gelooft het of niet, tovert John weer een grote Limburgse vlaai uit de doos. Na het bakkie koffie en de vlaai start Joyce vol enthousiasme haar rondleiding. Eerst via het luik de hel in, het spinnenrag haakt achter je oren, maar hier zijn goed de spoorstokken, de stiep en de koning te zien.

En dan naar de zaagvloer, drie zaagramen heeft de Eenhoorn en een pompraam één vloer hoger. Waarom er voor een krukas voor 4 zaagramen is gekozen is niet helemaal helder, maar door een fout kon het vierde raam niet zagen. Tijdens de zaagslag werd de stam niet door de krabbelaar naar voren geschoven en tijdens de opslag juist wel. Het had dus geen enkel effect. Het was bijzonder te bedenken, dat men vroeger toch al in staat was een dergelijke krukas te smeden. De gehele dag bleef het stralend weer en de thuisreis verliep voorspoedig. Een geslaagde dag, bedankt Theo en John, we hopen nog eens mee te mogen.

Tekst en foto's: Rob Snel

Bij de Eenhoorn te Haarlem

Aan de licht

Pierre Gielen

Deze keer staat Pierre Gielen aan de licht
De liefde voor molens is mij met de paplepel ingegoten. Mijn overgrootvader en mijn opa van moederszijde (de familie Van Betteray) waren molenaar in Baarlo en bij mijn tantes aan de muur hingen foto's van de standaardmolen in dat dorp met een strenge ambtelijke stempel erop: 'In de oorlog verwoest'. Als kind konden we met de tantes niet in de buurt van een molen komen zonder te horen: 'Kiek toch es wat schoeën' ('Kijk toch eens wat mooi'). Wat me in mijn jeugd lichtelijk overdreven voorkwam.

Het zou nog lang duren voor ik de schoonheid van ons industrieel erfgoed zelf leerde kennen. Ik groeide op in Hoensbroek, in de Oostelijke Mijnstreek, tussen de restanten van de Nederlandse steenkolenindustrie. Mijn interesses lagen indertijd vooral bij het schrijven van proza en het fotograferen van fabrieksruïnes, lege gebouwen en stilstaande mijnschachten. Techniek heeft me altijd gefascineerd en uit ervaring weet ik aan welke kant je een hete soldeerbout moet vasthouden. Een blauwe maandag studeerde ik zelfs elektrotechniek, maar vond dat te eentonig.

Op mijn 19e vertrok ik uit Zuid-Limburg om te gaan studeren. Daarna woonde ik in Den Haag, Tilburg, Nijmegen, Bergen op Zoom, daarna weer in Tilburg, waar ik mijn vrouw (van geboorte een Millse) tegenkwam en waar mijn twee kinderen Morris en Maud zijn geboren.

Cake
In mijn Tilburgse studententijd, midden jaren tachtig, leerde ik noodgedwongen voor me zelf koken én bakken. In die tijd fietste ik geregeld naar de Oisterwijkse molen om een zak meel te halen, waarvan ik brood bakte in mijn Moulinex oventje. Veel lekkerder dan met meel of bloem uit de supermarkt, al rees het soms minder. Van collega's op een uitzendbaantje bij een transportbedrijf kreeg ik commentaar over de 'cake' die ik meebracht in mijn lunchtrommeltje en als ik dan vertelde dat het zelfgebakken brood was, luidde het oordeel steevast 'homo' of 'geitenwollen sok'.

Achtereenvolgens studeerde ik fotografie in Den Haag, journalistiek in Tilburg en communicatiewetenschap in Nijmegen. Tijdens mijn studie al, bouwde ik een bloeiende praktijk op als freelance journalist en copywriter. Tegenwoordig werk ik als communicatiemanager bij een grote onderneming in bouw, infra en vastgoed. Molens waren ver naar de achtergrond verdrongen.

Tot mijn tantes kort na elkaar overleden. Met neven en nichten haalden we het huis leeg waar zij samen woonden. Mijn tantes bezaten veel fotoboeken met molens, waarvan ik er niet één heb meegenomen. Wat ik wel meedroeg, was het beeld op mijn netvlies van de gereproduceerde ansichtkaart van de molen van mijn overgrootvader, een foto ernaast van het maalboekje (originelen zijn nu in bezit van de heemkundekring in Baarlo) én de kiem van het idee dat ik ooit zelf ook in zo'n molen zou kunnen draaien.

Leerling
Op zondag 24 maart 2008, tijdens de regionale molendag in het Land van Cuijk en Noord-Limburg, was het zover. Met het doel als hobby panoramafoto's te maken, bezocht ik samen met mijn zoon een aantal molens. In Sint-Hubert vertelde Walter Cornelissen, secretaris van de Molenvrienden, me vol vuur over het vrijwillig molenaarschap. Kort daarna schreef ik me in als lid van het Gilde en de Vereniging Molenvrienden. Sindsdien ben ik leerling molenaar. Eerst in de Heimolen te Sint-Hubert, bij Walter Cornelissen en Harry Daverveld, nu in De Vooruitgang te Oeffelt, bij Theo van Bergen en John Houben. Wat geweldig dat er zo veel mensen zijn die dit prachtige vak zonder toekomst nog steeds een warm hart toedragen en investeren in de opleiding van nieuwe generaties molenaars.

Ik ben gegrepen door het molenvirus. En het verwondert mij telkens weer wat voor een natuurkracht de mens met zijn windmolens heeft weten te beteugelen, eeuwen geleden al, met een techniek die in feite vrij eenvoudig is. Hoewel de lesstof voor het molenaarsexamen er niet om liegt. Zelf aan de licht staan, maakt mijn eigen familiegeschiedenis een stuk tastbaarder. En regelmatig, als ik met mijn kinderen door de omgeving rijd, betrap ik mezelf erop dat ik naar een wiek wijs die boven het gebladerte uitsteekt en het overbodige commentaar toevoeg: 'Kijk eens, wat een mooie molen!'

Molens in de regio

De zomertijd was kennelijk een rustige tijd voor de meeste molens in onze regio. Bij diverse molens viel niets te melden.

De Nooitgedacht te Afferden

Op zondag 5 oktober is het Limburgse Molendag. Op de Nooitgedacht te Afferden zal Frank Heeren de molen bemalen.

De Martinus te Beugen

Het terrein voor de molen heeft een gedaantewisseling ondergaan. De ijzeren afrastering met poort is weggehaald evenals de zich daarachter bevindende beplanting, zodat er op de picknickplaats na een grote vlakte is overgebleven. Het mededelingenbord is verplaatst en staat nu bij de picknickplaats. Het is de bedoeling dat t.z.t. de belt wordt afgeschermd door een doornenhaag.

Molenmaker Beijk heeft diverse reparaties en onderhoudsklusjes uitgevoerd. De ezel van de vangbalk is opnieuw vastgezet, waarbij de vang meteen opnieuw is afgesteld. Verder is een bout van de insteekkop opnieuw vastgezet en is de muts van de as vastgezet met epoxy. Daarnaast zijn ook diverse wiggen in het bovenwiel vervangen en zijn bevestigingen van de staartbalk en de schoren vervangen of gerepareerd. De vervanging van de rotte delen van één van de beltdeuren vormde het letterlijke en figuurlijke sluitstuk van de werkzaamheden.

Bij het schrijven van deze tekst kijken de molenaars, het bestuur van de molenstichting gemeente Boxmeer en de buurtvereniging "De molen" vol spanning uit naar het molenfeest op 14 september. Hierbij zal het 140-jarig bestaan van de molen gevierd worden. In het volgende nummer hopen we hierover verslag uit te brengen.

De Jan van Cuijk te Cuijk

Over de gebeurtenissen op de molen valt weinig nieuws te melden. De onderhoudstoestand van de molen heeft echter nogal wat aandacht gehad van de regionale en provinciale media. Omroep Brabant stond enkele weken geleden plotseling voor de deur, nadat ze door een bezorgde inwoner van Cuijk waren ingeseind over de "belabberde" toestand van de molen. Gelukkig kan gemeld worden dat er nog steeds een fors bedrag klaar ligt om een aantal zaken aan te pakken. Door de verantwoordelijke ambtenaar wordt een aanbestedingsbestek gemaakt en vervolgens zal er een aanbesteding plaats vinden. Ook voor de begroting van 2009 is er geld gereserveerd voor onderhoud aan de molen.
Het is dus nog even afwachten wat er gaat gebeuren aan de molen, maar het restaureren van het pakhuis, het vervangen van beide spruiten en het schilderen van de molen heeft de hoogste prioriteit.

De Reus te Gennep

Tijdens de Limbugse molendag op 5 oktober zullen molenaars Jan Coopmans, Peter Pouwels en Hans Altemühle aanwezig zijn en bij geschikte wind de molen laten draaien.

De Gerarda te Heijen

Ook de Gerarda te Heijen zal tijdens de Limburgse molendag geopend zijn. Twan Jacobs is op deze dag de dienstdoende molenaar.

De Korenbloem te Mill

Helaas is er nog altijd geen vooruitgang wat betreft de restauratie van de molen. Het ontbreekt de eigenaar aan de financiële middelen om hiermee een begin te maken.

De Korenbloem te Oploo

De oogst van het spelt van dit jaar is al weer geweest. De rogge en tarwe van het project Graancirkel zijn verkocht. Dankzij de hoge graanprijzen levert dit aardig wat op.

In De Korenbloem zijn weinig veranderingen sinds het leuke bezoek van de Molenvrienden. Het bouwhistorisch onderzoek beleeft ook zijn komkommertijd. Ik moet zeggen dat het ook geen pretje is om met 30 graden in de molen rond te klauteren met meetlat, een stukje papier en een pen tussen de tanden. Er is een nieuw soort pannenkoekenmeel uitgedacht met als hoofdbestanddeel spelt en dit loopt aardig. Onze technische commissie zal zich binnenkort buigen over de nieuwe rapporten van de Monumentenwacht, want als we alles moeten geloven, dan staan er nog de nodige reparaties op de agenda.

De watermolen te Oploo

Tot nu toe (09-08-2008) heeft de watermolen de hele zomer kunnen draaien. Dit is uniek, maar dit wil wel zeggen dat het een hele natte zomer is!!!
Natuurlijk was er het bezoek van de Molenvrienden. Op 14 juni heeft de opleidingscommissie watermolenaars een bijeenkomst in de watermolen gehad.
Op 17 augustus is weer de jaarlijkse Tôntjes dag, waarbij in en rond de watermolen van alles te beleven is. Voor de rest kan de watermolen nog vele jaren mee als de nieuwe dakbedekking eindelijk wordt gelegd.
Wat overblijft is het probleem van de bemensing van de watermolen. Ook hier dreigt de vergrijzing en de

Op deze foto van de molensteen van de Luctor et Emergo is goed te zien dat de steen verkeerd is afgesleten. Er is geen sprake meer van een breek- en maalzone.

Molenstichting Oploo-Wanroij is druk doende om hiervoor een oplossing te zoeken.

JvR

De Luctor et Emergo te Rijkevoort

Hans Titulaer was begonnen met de steen opnieuw te stellen, maar dat lukte niet naar zijn zin. Omdat de steen draait op een vaste rijn komt het nogal precies dat de steen en steenspil goed haaks ten opzichte van elkaar staan. Alsnog werd besloten de steen open te leggen. De steen is iets bol afgesleten door de scheve stand van de spil, verder is hij op sommige plaatsen te arm en er is amper een verdeel- en breekzone.

Dit betekende dat de steen opnieuw gescherpt en gesteld moest worden. Dat laatste gebeurt door stalen wiggen tussen vaste rijn en steen te slaan. Hans lag er door ziekte even uit zodat we pas eind juni de klus af konden maken. Het scherpen met de hamerboormachine gaat erg vlot, heel wat sneller dan vroeger met de bilhamer. Tijdens het proefmalen hebben we eerst een zak tarwe grof er door gedraaid om de steen iets minder scherp te maken. Daarna tijdens het verwerken van dit schrot tot meel braken er een paar tanden uit het spoorwiel. Het bleek dat de ijzerbalk van het staakijzer was verschoven. Tijdens het uittakelen of terugplaatsen van het staakijzer zijn waarschijnlijk de wiggen los gekomen met dit tot gevolg. Zodoende konden we niet malen tijdens het bezoek van het Boxmeers Vocaal Ensemble 's zondags daarop.

Later die week kwam de schilder (Willems uit Rijkevoort), die veel voor Beijk schildert, met een hoogwerker om de molen een goeie beurt geven. De staart en

het wiekenkruis werden behandeld. Tevens konden er nog snel twee klapmutsen op de korte schoren vervangen worden. In overleg met mij en Beijk zijn naar aanleiding van oude foto's de versieringen van voor 1940 op de luiken van de achterkeuvelens en de stellingdeuren aangebracht.

Daags voor de bouwvakvakantie kon "tandarts" Beijk het spoorwiel van een aantal nieuwe vullingen voorzien. Er waren ook nog wat gaatjes ten gevolge van houtworm geconstateerd. Omdat Beijk ook voor de schilder op de molen moest komen, is dat de reden dat Beugen nog even op Beijk moest wachten. En passant werden ook nog de traptreden van de trap naar de opslagzolder vervangen.
De schilder werkte de eerste week van de vakantie nog door zodat het gevlucht klaar was en we weer konden draaien en malen. Hierdoor en ook vanwege de vakanties zijn er maar heel weinig omwentelingen op de teller bijgekomen.

24 juni hadden we de manifestatie "koren op de molen", waaraan een aantal koren uit Rijkevoort deelnamen. Dit bracht ca. 100 bezoekers op de molen.

MG

De Heimolen te Sint-Hubert

Van de Heimolen weer eens goed nieuws. Na het hebben van uitvoerige gesprekken met (en wakker schudden van) diverse ambtenaren en burgemeester Hans Verheijen van de Gemeente Mill komt er nu toch schot in de zaak. Het inspectierapport van de Monumentenwacht is nu toch opgepakt en in een restauratiebestek neergelegd. Dit wordt begeleid door G. de Kemp (Utrechtse molen). De belangrijkste werkzaamheden die verricht moeten worden zijn de reparatie (epoxy) c.q. vervanging van diverse balken. Hiervoor zal de Gemeente Mill dit jaar EUR 60.000,- vrij maken. Als het budget het toelaat zal er in verband met de veiligheid ook een hekwerk rond de belt komen. Voor 2009/2010 zal er voor EUR 100.000,- per jaar verspijkerd gaan worden om de achterstand in het onderhoud in te lopen. Via diverse subsidies zal er geprobeerd worden om de nodige gelden binnen te krijgen. We zullen jullie op de hoogte houden wat er allemaal gaat gebeuren de komende tijd. De molen heeft de afgelopen tijd gewoon zijn wekelijkse rondjes gedraaid en zal dat voorlopig blijven doen als dat mogelijk is.

De Rust na Arbeid te Ven-Zelderheide

Op de "Rust na Arbeid" in Ven-Zelderheide is alles in orde. Ludger heeft direct naast de molen een terras van lichte en donkere natuursteen gemaakt. Het terras ziet er uit als een kunstmaalsteen, maar dan met een diameter van 4 meter.
Op 6 juli werd er bij de molen een grote bruiloft met meer dan 200 gasten gehouden. Omdat ook het burgerlijk huwelijk op de molen gesloten werd, moest Ludger een speciaal verdrag met de gemeente sluiten, waarmee de molen tijdelijk de rechten van trouwlocatie verkreeg.

Tekst: Mari Goossens en Marko Sturm
Foto: Mari Goossens

Wijziging openingstijden

De openingstijden van de Lindense stellingmolen in Katwijk zijn gewijzigd. Molenaar Peter Simons zal voortaan de molen op zaterdagmiddag openstellen, van 13:30 tot 17:00 uur.

(advertentie)

bol
accountants teamplayers

Boxmeer
Spoorstraat 73, 5831 CK Boxmeer
Postbus 142, 5830 AC Boxmeer
T: (0485) 56 12 00
F: (0485) 56 12 05
E: info@bolaccounts.nl
I: www.bolaccounts.nl
Ook gevestigd in Schijndel en Venray

persoonlijk professioneel prestatiegericht

(advertentie)

BEIJK

molenmakers
houtrestaurateurs

Beijk Molenbouw BV
Rimpelt 15a
5851 EK AFFERDEN
tel. 0485-531910
fax 0485-532305

(advertentie)

Als je vooruit wilt in de veehouderij,
kom dan eens met Hendrix praten.

Natuurlijk moet uw voerleverancier verstand hebben van voer. Maar hij moet ook met verstand van zaken kunnen meepraten over huisvesting, gezondheid, bedrijfsontwikkeling en milieu. Want uw bedrijfsresultaten hangen van veel meer af dan van voer alleen.
De Legpluimveegroep durft verder te kijken dan het voer dat zij leveren. Zij hebben een praktische kijk op hoe je een boerenbedrijf gezond kunt houden, nu én in de toekomst. Dat wordt des te belangrijker nu het er steeds meer om draait om de kosten te beheersen.

Hendrix

Legpluimveegroep
Hoofdstraat 4
6598 AD Heijen
telefoon 0485-490777

a nutreco company